

Fővárosok – fő városok
*Az uralkodói székhelyek és fővárosok szerepének
változásai a Kárpát-medencében a középkortól a
modern korig*

IX. Magyar várostörténeti konferencia

Helyszín: Budapest Főváros Levéltára

1139 Budapest, Teve utca 3–5.

Gárdonyi Albert terem

Időpont: 2023. november 14–15.

Szervezők: Budapest Főváros Levéltára

Urbs Magyar Várostörténeti Évkönyv Szerkesztősége
MTA Történettudományi Bizottságának Várostörténeti
Albizottsága

Támogató: Budapest Főváros Önkormányzata

PROGRAM

2023. november 14. (kedd)

09.30 – 10.10 Levéltári Nap – ünnepélyes megnyitó

Erkel Ferenc Vegyeskar műsora

Dr. Kenyeres István Budapest Főváros Levéltára
főigazgatójának köszöntője

Karácsony Gergely főpolgármester köszöntője

Gárdonyi Albert-emlékérem és -díj, valamint a Varga
László-díj átadása

10.10 – 10.20 Szünet

Nyitó előadások

Levezető elnök: Kenyeres István

10.20 – 11.10 Ferdinand Opll: Die Hauptstadt. Der funktionale
und ideelle Fokus von Herrschaften, Regionen und Staaten

11.10 – 12.00 Zsoldos Attila: A király és városai az ország
közepén

I. szekció

Levezető elnök: Kenyeres István

12.00 – 12.20 Szende Katalin: Zsigmond és Buda – a király új
fővárosa

12.20 – 12.40 Ternovácz Bálint: Buda árnyékában: Pest
története a középkorban

12.40 – 13.00 Vita

13.00 – 14.00 Ebéd

14.00 – 14.20 Horváth Péter: Óbuda település történeti szerepének átalakulása – uralkodói központból fővárosi peremkerület

14.20 – 14.40 Ribi András: A budai káptalan országos hatáskörű hiteleshelyi tevékenysége a 15–16. században

14.40 – 15.00 Gyöngyössy Márton A pénzverde és a királyi székhely viszonya a középkorban

15.00 – 15.20 Vita

II. szekció

Levezető elnök: Németh István

15.20 – 15.40 Pálffy Géza: Buda örökösei: „Fővárosok” a kora újkori Magyarországon

15.40 – 16.00 G. Etényi Nóra: Császári Bécs, királyi Buda, koronázó Pozsony. A Magyar Királyság központjai a 17. század végi nyomtatott politikai diskurzusokban

16.00 – 16.20 Kenyeres István: Buda a Magyar Királyság fővárosa a 16–17. században?

16.20 – 16.40 Géra Eleonóra: Buda a fővárossá válás útján (1686–1792)

16.40 – 17.00 Manhercz Orsolya: (Pest-)Buda és Budapest mint királyi székváros, 1792–1892

17.00 – 17.20 Vita

17.20 – 17.40 Kávészünet

III. szekció

Levezető elnök: Németh István

17.40 – 18.00 Gál Judit: Voltak-e magyar uralkodói központok a középkori Dalmáciában és Horvátországban?

18.00 – 18.20 Lovaš Eldina – Varga Szabolcs: Végvárból
főváros: Zágráb nemzeti reprezentációs térszerkezetének
változása az újkorban (1600–1918)

18.20 – 18.40 Vita

2023. november 15. (szerda)

IV. szekció

Levezető elnök: Simon Katalin

09.30 – 09.50 Tóth Árpád: A (részleges) fővárosi rangját vesztett Pozsony (megközelítési lehetőségek, részeredmények)

09.50 – 10.10 Tózsza-Rigó Attila: Főváros, vagy „csak” fő város? Pozsony funkcióváltozásai a 16. század második felében és a 17. század elején

10.10 – 10.30 Vesztróczy Zsolt: Magyarország időszaki politikai központja. A reformkori Pozsony Jókai Mór műveiben

10.30 – 10.50 Vita

10:50 – 11:00 Kávészünet

V. szekció

Levezető elnök: Oborni Teréz

11.00 – 11.20 Jeney-Tóth Annamária: Kolozsvár város szerepköre a Rákóczi fejedelmek idején

11.20 – 11.40 Mátyás-Rausch Petra: Hol legyen? Tartományi fővárosra vonatkozó elképzelések a második erdélyi Habsburg-interregnum idején (1598–1604)

11.40 – 12.00 Tóth Szilárd: Kolozsvár átalakulása Erdély politikai fővárosából tudományos fővárosává

12.00 – 12.20 Fazakas László: A fővárosi tudat kialakulása és hatása Kolozsváron a dualizmus korában

12.20 – 12.40 Flóra Ágnes: Hangyás-berek – Sétatér. Egy reprezentációs tér Erdély fővárosában az újkori Kolozsváron

12.40 – 13.00 Vita

13.00 – 14.00 Ebéd

14.00 – 14.20 Erdősi Péter: A gyulafehérvári fejedelmi székhely jezsuita szemmel a Báthory-korban

14.20 – 14.40 Fejér Tamás: Hatalmi elit és házbirtoklás Gyulafehérváron a 16. század második felében

14.40 – 15.00 Vita

VI. szekció

Levezető elnök: Czoch Gábor

15.00 – 15.20 Pilkhoffer Mónika: Városépítészet Bécsben és Budapesten a dualizmus korában. Mintakövetés és rivalizálás

15.20 – 15.40 Anka László: Arisztokrata paloták építése a budai Duna-parton a boldog békeidők korában

15.40 – 16.00 Schwarczwölder Ádám A Szent György tér átalakításának tervei 1895–1900 között

16.00 – 16.20 Vita

16.20 – 16.30 Kávészünet

VII. szekció

Levezető elnök: Czoch Gábor

16.30 – 16.50 Bödők Gergely: Megszállt főváros – Atrocitások és mindennapi élet Budapesten a román megszállás (1919. augusztus 3. – november 14.) időszakában

16.50 – 17.10 Ignác Károly: Budapest környéke mint speciális terület kialakulásának fejleményei az I. világháború alatt és után (1917–1922)

17.10 – 17.30 Lugosi András: „Budapest, Magyarország fővárosa”: A nagyvárosi és a fővárosi szerepkörök textuális, képi és tárgyi reprezentációi a dualizmus korában

17.30 – 17.50 Vita, a konferencia zárása

Absztraktok

Ferdinand Oppl

Die Hauptstadt. Der funktionale und ideelle Fokus von Herrschaften, Regionen und Staaten

Konstitutiv für das moderne Verständnis von Hauptstadt ist deren Funktion als politisches Zentrum. Ein breiter chronologischer Überblick lässt hier ältere Gegebenheiten erkennen, für die Frühzeit die Rolle von Stadtstaaten oder Roms Stellung als Zentrum des nach ihm benannten Reiches. Für die mittelalterliche Epoche ist dann „Reichsherrschaft“ Ausdruck eines „Reiches ohne Hauptstadt“. Vor allem Landesherrschaften und später Territorialstaaten begünstigten die Ausbildung von Zentralorten. Trotz Verlegungen von Hauptstädten sind Beispiele mit erstaunlicher Tradition und Konstanz zu benennen. Neben ihrer eminenten politischen Rolle haben sie einen hohen Stellenwert für das kulturelle Leben. Ebendieses Terrain, in Definitionen von Hauptstadt gerne als deren „symbolische Bedeutung“ apostrophiert, stellt ein Feld dar, das in unserer Gegenwart noch deutlicher hervortritt. Bei Städtewettbewerben, wie dem Ringen um die europäische Kulturhauptstadt oder auch bei dem Bemühen, die besonders hohe Lebensqualität der eigenen Stadt herauszustellen, zeigt sich in unserer Gegenwart, dass Hauptstädte hier in einer scharfen Konkurrenz zu anderen Städten stehen. Gleichwohl scheinen sie – abgesehen von ihrer Rolle als Zentrum des Staates und seiner Institutionen – auch auf diesem Feld ihre Vorzüge beizubehalten: sowohl als kultureller Brennpunkt, als den jeweiligen Staat gesamthaft nach innen wie nach außen repräsentierend und als Brennpunkt eines charakteristischen, hauptstädtischen Lebensgefühls.

Zsoldos Attila

A király és városai az ország közepén

A középkori forrásaink által emlegetett „ország közepe” (medium regni) kifejezés nem pusztán földrajzi helymeghatározásra szolgált, hanem azt a térséget jelölte, amelynek egyes települései megkülönböztetett szerephez jutottak az Árpádok királyságának kormányzati modelljében. Az előadás a medium regni királyi városai – Esztergom, Székesfehérvár, Óbuda és Buda, valamint Pest – Árpád-kori történetével foglalkozik, ám korántsem a teljesség igényével: kizárólag arra tesz kísérletet, hogy felvázolja, miként hatott a királyi hatalom – más országrészekkel összevetve bizvást jóval erőteljesebbnek mondható – jelenléte történetükre. A 11–12. század fejleményeire visszatekintő bevezetést követően, mely érzékelteti, hogy a kiindulópontok merőben eltérők voltak az egyes települések esetében, az előadás négy szempontból veszi szemügyre azt a szerepet, amit a királyi hatalom játszott az említett települések Árpád-kori történetének alakításában. Ezek: az uralkodó, valamint a királyi hatalom intézményeinek jelenléte, a települések kiváltságolásával kapcsolatos kérdések, s végül azon tényezők, melyek révén a királyi hatalom korlátozta a medium regni városainak fejlődését. Az utolsó tematikai egység tárgyalásakor az előadás részletesen vizsgálja a budai rectoratus intézményét, mivel annak – a 14. század első felébe átnyúló – története választ kínál a késő Árpád-kor királyi székvárosának azonosítási kísérletei során felmerülő „Óbuda vagy Buda” kérdésre.

Szende Katalin

Zsigmond és Buda – a király új fővárosa

Nem Zsigmond király (1387–1437) volt az első magyar uralkodó, aki felismerte Buda jelentőségét, de ő volt az, aki visszavonhatatlanul az ország fővárosává tette azzal, hogy udvartartását a Várhegyre helyezte át és maga is beköltözött az Anjouk korábbi palotájába. Ezzel megvalósította a királyi fő rezidencia és az országos főhivatalok egyesítését az ország legfontosabb közlekedési és gazdasági csomópontjával. A király nemcsak kihasználta Buda kitűnő adottságait, de tett is annak érdekében, hogy ezeket erősítse, és fővárosának fejlesztésével saját rangját is kiemelje az európai uralkodók között.

A korábbi kutatás elsősorban a palota építészeti és szobrászati díszítésére és az előterében lezajlott átalakításokra és egyházalapításra helyezte a hangsúlyt. A jelen tanulmány a polgárvárosra fókuszál: az írott források és a régészeti kutatások közzétett eredményei alapján bemutatja, hogy milyen gazdasági kiváltságokkal és létesítményekkel erősítette Zsigmond fővárosa gazdasági erejét és hogyan aknáztta ki a saját javára ezeket. Kiemelten foglalkozik az uralkodó és a polgárság viszonya szempontjából a bíróválasztásról szóló 1403. évi oklevéllel és a Budai Jogkönyvvel, amelyet feltehetően Zsigmond utasítására kezdtek összeállítani. Áttekinti ezenkívül a király és Borbála királyné viszonyát a budai agglomeráció további két fő eleméhez, Pesthez és Óbudához, és a források adta korlátok között kitér arra is, hogy hogyan viszonyultak a polgárság egyes csoportjai az uralkodó intézkedéseikhez.

Zsigmond budai tervei és intézkedései nem önmagukban álltak, hanem fontos európai mintaképekhez kapcsolódtak. Ezek közé tartoztak a diplomáciai utazásai során Itáliában, Franciaországban

és a Birodalomban megismert más városok, de mindenekelőtt apja, IV. Károly világraszóló fővárosa, Prága. Ugyanakkor az uralkodó nem habozott elhagyni Budát, amikor élete végén, a német-római császári méltóság megszerzésével Pozsonyban tartózkodott huzamosabb ideig. Az uralkodása alatt végbement fejlődésnek köszönhetően azonban Zsigmond távozása, majd halála nem vetette vissza Buda további fejlődését.

*Ternovác*z Bálint

Buda árnyékában: Pest története a középkorban

Bár Pest már a honfoglalásról szóló forrásokban előfordul, az államalapítás korában még nem tartozott a legkiemelkedőbb városok közé: nem lett sem vármegye-, sem egyházi székhely, emellett – bár a pesti rév már ekkor is jelentős volt – a Vácon át az esztergomi révhez vezető fő útvonal is elkerülte.

A város első virágkora a 12. század közepén kezdődött, amit a pesti rév jelentőségének növekedése hozott el, akkor már három országos jelentőségű főút is Pesten találkozott. A gazdasági fellendüléssel együtt jelentősen nőtt a település lakossága – nagy számban érkeztek német telepesek – és infrastruktúrája is. A dinamikus fejlődésnek a tatárjárás vetett véget.

A mongol inváziót követően IV. Béla király egy újabb betöréstől tartva a mai Várhegyre telepítette a pesti lakosokat, akik az ekkor megalapított Budára (ami ekkor még Pestújhegy – Castrum novi montis Pestiensis néven szerepelt a forrásokban) magukkal vitték kiváltságaikat. Pest nem csak lakosságának javát veszítette el, területe is jelentősen zsugorodott, számos, korábbi gazdagságát hirdető épülete, temploma sem épült teljesen vissza, kiváló fekvéséből adódó előnyeit ezután Buda tudta kihasználni. Pest Buda külvárosává zsugorodott.

Újabb fellendülést, második virágkort Zsigmond király uralkodása hozott: jelentős építkezések zajlottak, a város gazdasági szempontból is erősödni kezdett, természetesen Buda árnyékban. A 16. század elejére a tárnoki szék alá tartozott, szabad királyi városi rangot nyert, felépült városfal.

Előadásomban elsősorban okleveles források és régészeti eredmények alapján kísérletet teszek arra, hogy bemutassam az 1241 előtti Pestet, a folyamatot, amely során vissza tudta szerezni a tatár pusztítás előtti kiváltságait, illetve a – forrásokban is gazdagabb – második virágkorát: a feltételesen lokalizálható tereit, épületeit, erődítéseit, lakóit.

Horváth Péter

Óbuda település történeti szerepének átalakulása – uralkodói központból fővárosi peremkerület

Egy település története kisebb és nagyobb mozaikokból áll, válik egésszé és hitelessé. Ebbe beletartoznak azok a radikális események és hatások, amelyek megváltoztatták az adott település addig betöltött státuszát és rangját. Óbuda kétezer éves történelmében jól kimutathatók azok a változások, amelyek a történelme során betöltött szerepeit alakították. Ezek a szerepváltozások ciklikusan voltak jelen a település életében, az ókortól a rendszerváltozás idejéig. Óbuda a II. század elejétől Pannonia Inferior fővárosa (Aquincum), majd a tatárjárásig fejedelmi és királyi központ volt, de a következő évszázadok alatt fokozatosan elvesztette politikai és részben gazdasági jelentőségét. Természetes módon ezen változások nem pusztán a város szerepét érintették, hanem a benne lakó közösség életét is formálták. Óbuda jelentőségét a kedvező földrajzi adottságai mellett az évszázadokon át zajló intenzív szőlőgazdálkodás

határozta meg. Azonban a XIX. század végén megjelenő filoxéra pusztítása új irányt szabott a településnek, amely korszak szinte egybeesett Budapest létrejöttével. A XX. század elejétől Óbuda egy szegényes ipari munkáskerületté vált, amely évtizedekre meghatározta arculatát. A rendszerváltozást követő periódus egy újabb szerepkört adott a városrésznek, tovább bővítve a repertoárt. Az egykori politikai és gazdasági funkció helyett a lakóövezeti és a szabadidős aspektus vált relevánssá. Tanulmányomban a korszakos szerepváltozásokra, annak okaira és hatásaira reflektálok, kiemelve azok társadalmi konzekvenciáit.

Ribi András

A budai káptalan országos hatáskörű hiteleshelyi tevékenysége a 15–16. században

A középkori magyar szokásjogot összegző Verbőci István Hármaskönyvéből, törvényszövegekből és néhány okleveles forrásból értesülünk arról, hogy az Óbudán működő Szent Péter-prépostság – vagyis a budai káptalan – a késő középkori Magyarország bármely részén eljárhatott a király vagy valamely nagybíró parancsára. A témában érintett egyházi intézmények – a budai káptalanon kívül még a fehérvári káptalan és az ugyanott működő johannita konvent rendelkezett valóban ezzel a jogosítvánnyal – valamennyi hiteleshelyi jelentésének feldolgozásával járó kutatásaim végén a fővárosinak mondott közhitelű intézmény esetében két fontos kérdést boncolgatok. Egyrészt miképpen nyerte el ezt a kiváltságot a káptalan a 15. században az udvar Budára költözésével és az óbudai egyetemalapítási törekvések bukásával párhuzamosan. Másrészt pedig azt elemzem, kik, milyen gyakorisággal vették igénybe a budai egyház bővített hatáskörét, az ország mely részeit érintették

az eljárások és hogyan zajlottak a gyakorlatban. A tanulmány végén a mohácsi csatát követő másfél évtizedes periódusra, a két király korszakára is röviden kitérek.

Gyöngyössi Márton

A pénzverde és a királyi székhely viszonya a középkorban

Árpád kori pénztörténetünk közelmúltig nyitott kérdése volt, hogy hol készítették első pénzeinket. Az írott források újabb szempontok szerinti értékelése, valamint a régészeti és numizmatikai leletanyag alapján ma már bizonyosan kijelenthető, hogy az első kétszáz évben a magyar pénzérmeget egyetlen pénzverdében, az esztergomiban („camera nostra apud Strigonium”) verték, tehát a verde 1000 körüli beüzemelését egyértelműen meghatározta a korai királyi székhely (palota) és a „főváros” (már amennyiben használható ez a kifejezés a korszakban) elhelyezkedése (ahogy erre egyébként egyes karoling analógiák alapján következtetni lehetett).

A 13. századi decentralizációs folyamat következtében létrejött újabb pénzverőkamarák kapcsán viszont adós azzal a magyar numizmatika, hogy az egyes verdék késő Árpád kori termékeit egymástól elhatárolja (bár a 13. század első felének vonatkozásában erre a közelmúltban történt kísérlet), illetve nem tudott választ adni arra a kérdésre sem, hogy melyik pénzverőházat tekinthetjük főpénzverdének (ha volt ilyen), illetve a késő középkor (14–15. század) során milyen viszony mutatható ki a királyi székhely, illetve „főváros”, valamint a pénzverés között. Ez utóbbi annál is inkább érdekes, mert a későbbi központi magyar pénzverde – Körmöcbánya – főpénzverdei szerepköre csak a középkor vége felé mutatható ki, de ténylegesen azzá csak a kora újkorban, a Habsburg igazgatás alatt

vált, miközben a budai pénzverőház jelentősége egyes késő középkori évtizedekben kifejezetten megnőtt, sőt vezetőnek mondható.

Tanulmányomban az írott és a numizmatikai források kiértékelése alapján azt szeretném vizsgálni, hogy milyen szerepet játszott a középkori pénzügyigazgatás egyik ágazatában, a pénzverésben a királyi székhely, illetve a „főváros”.

Pálffy Géza

Buda örökösei: „Fővárosok” a kora újkori Magyarországon

Bár az 1526. évi mohácsi csata kétségkívül korszakváltást hozott Magyarország történetében, az újabb vizsgálatok egyre inkább arra hívják fel a figyelmet, hogy az esemény csakis a késő középkori magyar főváros 1541. évi elvesztésével együtt értelmezhető. Buda, illetve az egykori medium regni oszmán-török kézre kerülése ugyanis hasonlóképpen sorsdöntő változásokat hozott, elsősorban amiatt, hogy késő középkori főváros úgymond „kiesett” a történeti magyar állam históriájából, s másfél évszázadra török vilájet-székhely és az Oszmán Birodalom legnyugatibb európai szárazföldi főerődítménye lett. A „hiányzó” főváros helyére azonban mind a királyság (Pozsony/Sopron és Bécs/Prága, ill. részben Zágráb és Kassa), mind az újonnan létrejött Erdélyi Fejedelemség (Gyulafehérvár, s részben Kolozsvár), de még a hódoltság vonatkozásában is (Isztambul, Belgrád, s maga Buda) új (fő)városok, uralkodói rezidenciák és országos/regionális kormányzati-igazgatási központok léptek, amelyek kisebb-nagyobb mértékben megosztva vették át Buda központi szerepköreit. Sőt, e városok egy részének szerepe különleges módon még Buda 1686. szeptemberi visszafoglalását követően is jó ideig megmaradt, azaz

csupán igen hosszú folyamat eredményeként lett újra Buda, pontosabban Pest-Buda a Magyar Királyság „valódi” fővárosa. A tanulmány mindezekről a – még európai szempontból is különlegesnek tartható – folyamatokról kíván összegző áttekintést nyújtani.

G. Etényi Nóra

Császári Bécs, királyi Buda, koronázó Pozsony. A Magyar Királyság központjai a 17. század végi nyomtatott politikai diskurzusokban

A császári rezidencia, Bécs és a korábbi királyi főváros, Buda allegorikus beszélgetéseként elemezte az Oszmán Birodalomtól visszafoglalt Buda státusát 1686-ban Johann Constantin Feige (1658–1699) jogász I. Lipót császárnak ajánlott politikai traktátusában. A termékeny szerző államelméleti kérdéseket is feszegető értekezése 1526-tól 1686-ig vizsgálta a Habsburg Birodalom és a Magyar Királyság érdek- és erőviszonyában a nagy fordulópontokat, a kora egyik legnagyobb hatalmi központjaként megjelenített császárváros és a „fiatalságát Szulejmán szultánnak áldozó” Buda dialógusaként. A szellemes politikai pamflet jellegzetes darabja a 17. századi publicisztikáknak, melyek stratégiai jelentőségű várak és városok vonatkozásában is sokrétűen, változatos műfajokban, kvalitásos információkkal mutatták be a három részre szakadt Magyar Királyság katonai, gazdasági és politikai állapotát. A krízisek, változások kapcsán közzétett sajtótermékek az aktualitás ismereteken túlmutató összetett képet nyújtottak a régi-új, s az ideiglenes főváros(ok) együttes, bár ellentmondásos helyzetéről. A nyomtatott politikai diskurzusok, hadmérnöki alaprajzokat felhasználó, művészi igényű városlátképek, képes beszámolók

konstans módon reprezentálták a török kézen lévő Buda esetében is a történeti előzményeket, a korábban alapított egyházi, világi intézményeket, kulturális szerepet, földrajzi-gazdasági adottságokból fakadó lehetőségeket. A koronázási ünnepségek kapcsán közzétett Pozsony-ábrázolások és városleírások is érdemben hangsúlyozták az ideiglenes főváros sajátos intézményrendszerét, konkrét és szimbolikus politikai szerepét. A kora újkori nyomtatott publicisztikák alapján nemcsak a császárváros, Buda és Pozsony politikai súlyára vonatkozó teaurált, kanonizált, mégis megújított ismeretanyag térképezhető fel, hanem az ideálisnak tekintett fő- és rezidenciavárosokkal kapcsolatos elvárásrendszer is. A korabeli gyűjteményekbe, követjelentések mellékletébe bekerült városábrázolások és leírások a közzétett információk értékére és értelmezésére is rávilágítanak.

Kenyeres István

Buda a Magyar Királyság fővárosa a 16–17. században?

1526-ig Buda fővárosi rangja, szerepköre nem kérdőjelezhető meg. A tanulmány azt vizsgálja, hogy Buda az 1541 és 1686 közötti török uralom idején mennyire volt tekinthető mégis a Magyar Királyság fővárosának? Egyáltalán szóba jöhet-e egy idegen kézen lévő település egy másik ország vagy állam fővárosaként? Milyen kontextusban fordulhatott elő mégis ez a szerepkör? Hogyan látták Buda szerepét a kortársak, a hazaiak, a külföldiek, a Habsburg Monarchia vagy az Oszmán Birodalom irányítói, tisztviselői, illetve más európai hatalmak képviselői, követei ebben az időszakban? A tanulmány Buda fővárosi – tényleges és virtualizálódott – szerepkörét vizsgálja az 1526 előtti

állapotból kiindulva egészen az 1703. évi Diploma Leopoldinumig.

Géra Eleonóra

Buda a fővárossá válás útján (1686–1792)

A török uralom ideje alatt Buda fővárosi címéről ugyan született törvény, a visszafoglalását követően a romos, átmenetileg lakosság nélkül marad város azonban ezt a szerepet nem tudta betölteni. A 17. század végén és a 18. század elején a magisztrátus a régi kiváltságok visszaszerzésétől várta az egyébként a mindennapi életben használt főváros cím megtöltését valós tartalommal. Ezt szolgálta a szabad királyi rang elnyerése, majd az ismételt felvétel a tárnoki városok sorába. Az újonnan belépőkre kiszabott összeget Budának és Pestnek végül ki kellett fizetnie, de elismerték régi jogait, visszanyerték a korábban településüket illető első és második helyet a rangsorban. Buda magisztrátusa ezt követően a törvényben foglaltaknak megfelelően a tárnoki ülészakok városukban tartásáért és a tárnoki láda budai őrzéséért szállt síkra. Utóbbi őrzését az 1730-as évek elejétől Budára bízta, a tárnoki levéltárat a városházán helyezték el. Buda, a magisztrátus válsága és hatalmas adósságai ellenére, a 18. század első felében képes volt az országgyűléseken is biztosítani első helyét, vezető szerepét a városok között. A 18. század közepétől Buda igazi fővárossá, az ország politikai központtá alakítását már elsősorban a rendek szorgalmazták, a magisztrátus az új intézmények Budára költöztetését inkább teherként élte meg. A tanulmány felvázolja, milyen hatással volt a városfejlődésre és a polgárságra az egyetem, majd a kormányzások áthelyezésére, hogyan fogadta

ezt a magisztrátus, mit jelentett ez számukra a napi ügyintézés szintjén.

Manberz Orsolya

(Pest-)Buda és Budapest mint királyi székváros, 1792–1892

A magyar alattvalók vágya, hogy az uralkodó töltsön minél több időt Budán, lehetőleg családjával együtt, és tegye a várost (Pesttel együtt) – Béccsel egyenrangú – birodalmi székvárossá a város(ok) egész 19. századi történetén végigvonul. Tanulmányomban az uralkodó és szűkebb családja pest-budai tartózkodásait vizsgálva azt a folyamatot kívánom megrajzolni, ahogyan ez a vágy (részben) teljesül, vagyis ahogy Pest-Buda az uralkodó és a bécsi (császári) udvar alkalmi budai tartózkodásaitól eljut a székesfővárosi címig.

A török 1686-os kiűzése után magyar részről felerősödött a szándék az önálló magyar királyi udvar és a budai udvari élet újjálesztésére, egyúttal Buda (és Pest) fővárossá tételére. Ennek jegyében – a magyar főurak kezdeményezésére, közadakozásból – került sor a reprezentatív királyi palota kiépítésére, illetve törvénybe foglalták (1741, 1790/91) az óhajt, hogy az uralkodó használja is a palotát, vagyis időnként lakjon Magyarországon, miáltal újjáéledne a budai udvari élet és esetleg a magyar udvartartás is. Mindezek megvalósulásához a megfelelő királyi rezidencia mellett szükség volt királyi szándékra, hogy a budai palota ne csak Nebenresidenz-ként szolgáljon, illetve a politikai térhasználat átalakulására, amelyben ugyancsak szerepet játszott az uralkodói akarat.

Ehhez kapcsolódóan, a budai palota és Pest-Buda 19. századi történetét áttekintve, két kérdésre kívánok fókuszálni:

- 1) az egyes uralkodók hogyan használták a palotát és a város(oka)t, milyen funkciót szántak nekik;
- 2) mely pillanatokban, esetleg időszakokban érzékelték úgy a pest-budai lakosok és a magyarországi alattvalók, illetve a sajtó, hogy a fent említett vágy teljesült.

Gál Judit

Voltak-e magyar uralkodói központok a középkori Dalmáciában és Horvátországban?

Tanulmányom azt vizsgálja, hogy kialakultak-e tényleges királyi központok a magyar kézen lévő horvát és dalmáciai területeken azt követően, hogy Könyves Kálmán a 12. század elejére meghódította ezeket. Elemzésemben az Árpád-kori magyar királyi politikát és Nagy Lajos uralmát vizsgálom meg, összehasonlítva a 12–13. század és 14. század második felének állapotát. Tanulmányomban kitérek arra, hogy mi lett a szerepe a korábbi horvát királyi székhelyeknek, volt vagy voltak-e állandó politikai, gazdasági, egyházi központok a térségben, és ezek sorsa hogyan alakult a helyi társadalmi folyamatok és a magyar királyi politika változásainak a függvényében. A vizsgálat arra is kitér, hogy a magyar királyi adminisztráció intézményei megjelentek-e a központi helyeken, és megfigyelhető-e valamilyen tudatos szervezés az uralkodói politikában. A 12–14. század egy olyan időszak, amely lehetőséget ad kétféle uralkodói politika megvizsgálására és összehasonlítására. Míg az Árpád-korban nagymértékű autonómia érvényesült a vizsgált területeken, nem volt jele annak, hogy Horvátországot és Dalmáciát integrálni akarták volna a Magyar Királyságba, vagy akár az uralkodók bele akartak volna szólni a helyi ügyekbe. Ezzel szemben Nagy Lajos, aki közel fél évszázad után foglalta vissza a dalmát városokat,

sokkal aktívabb volt a térségben és jóval nagyobb mértékben beavatkozott a helyi ügyekbe, csökkentve a városi autonómia mértékét, és az is elmondható, hogy a magyar királyi adminisztráció jelenléte is jóval nagyobb volt, mint az Árpádok korában.

Lovaš Eldina – Varga Szabolcs

Végvárból főváros: Zágráb nemzeti reprezentációs térszerkezetének változása az újkorban (1600–1918)

Zágráb 1600-ban az alig 5000 négyzetkilométeres területre zsugorodott és összeolvadt Horvátország, illetve Szlavónia oszmán végvidéken álló határvárosának számított, amelyben alig négyezer fő lakott. Jelentőségét a falak mögött székelő káptalan és püspök, az itáliai kereskedőút miatt előszeretettel megtelepedő polgárság és a mind impozánsabb palotákat emelő nemesség jelenléte adta. A 17. század folyamán megjelentek a jezsuiták és a klarisszák, előbbieket gimnáziumot, majd 1669-ben akadémiát nyitottak a városban. Ezzel megkezdődött Zágráb jelentősebb oktatási központtá fejlődése. A horvát-szlavón nemesség a 16. század közepétől kezdve – Varasd mellett – rendszerint itt tartotta a mai horvát szabor előzményének tekinthető tartományi gyűléseket, így már kezdetben is a tartomány egyik politikai centrumának számított, míg a Varasdot sújtó 1776. évi tűzvész végleg egyeduralmukodóvá tette a tartományban. Különösen fontos a pozsonyi és soproni királykoronázások mintájára átalakuló báni beiktatások ceremóniája, amely a zágrábi ferences kolostor mellett kitüntetett reprezentációs térré alakította a város főterén álló Szent Márk-plébániatemplomot, a báni eskütelemek kizárólagossá váló helyszínét. Ugyanakkor a jelentősebb bánok

temetkezési helyeként a zágrábi Szent István-katedrális is mind fontosabb helyszíne volt a rendi eseményeknek.

A 18. század a lassú gyarapodás időszaka volt, a század végén mintegy 8000-en éltek a városban. 1731-ben a rendek elhatározták egy megfelelő nagyságú és kellően reprezentatív épület felépítését a Szent Márk téren, melynek köszönhetően az évtized végére felépült a korabeli Zágráb egyik legszebb egyemeletes barokk palotája, mely többszöri átépítést követően ma is a parlament épülete. 1807-ben a tér másik oldalán a rendek megvásárolták a Kulmer palotát, amelyből fokozatosan a mindenkori bán állandó rezidenciája lett, és ma is a horvát miniszterelnök székhelye. 1767-ben szintén a városban rendezkedett be a Horvát Királyi Tanács (Consilium Regium Croaticum), mely a formálódó Három megye Királyság ügyeit intézte. Elkészültek azok a ma is látható barokk főnemesi épületek – mint például a Vojkffy-palota, amely jelenleg a Horvát Történelmi Múzeumnak ad otthont –, amelyek ma a horvát nemzet történelmi önképének meghatározó elemei. 1744-től kezdve a mai Horvát Állami Levéltár intézménye ugyancsak meghatározó szerepet játszott Zágráb fővárossá válásában, mely először a Szent Márk téren kapott épületet, az 1868. évi kiegyezést követően immár az egész tartományra illetékességgel bírt, és 1913-ban költözhetett a mai helyére. Komoly előzmények után a Horvát Állami Színház 1895-ben nyitotta meg kapuit, és lett a horvát kultúra egyik legjelesebb fellekvára.

Az egyházszervezet is fokozatosan függetlenedett a kalocsai metropóliától és ezzel a magyar hierarchiába való integrálódástól. A zágrábi püspökséget IX. Piusz pápa érseki rangra emelte 1852-ben, ezzel megszületett a horvát nemzet önálló egyházszervezete, amely aktívan támogatta a nemzetépítés folyamatát. Szent Márk-

templom horvát, dalmát és szlavón címeres cseréppel történő lefedése a 19. században már a nemzeti reprezentáció kifejeződése volt, akárcsak az 1671-ben Bécsújhelyen kivégzett Frangepán Ferenc és Zrínyi Péter maradványainak a székesegyházban történő újratemetése 1919-ben. A dualista ország fejlődésének köszönhetően Zágráb lakossága a 20. század elején elérte a 100.000 főt és intézményeivel, illetve reprezentációs tereivel készen állt egy új horvát állam fővárosi pozíciójának betöltésére. Az első világháborút követő események azonban más sorsot tartogattak számára, és továbbra is tartományi központ maradt, csak éppen a megszülető Szerb-Horvát-Szlovén Királyság területén.

Tóth Árpád

A (részleges) fővárosi rangját vesztt Pozsony (megközelítési lehetőségek, részeredmények)

Ha érvényes a tétel, hogy a közigazgatási központ szerepkör általánosan számottevő városfejlesztő tényező, és ezen belül is a fővárosok fejlődésének különlegesen erőteljes motorja ez a központi funkciójuk, akkor tanulságos azt megvizsgálni, hogy mi történik azokban az esetekben, amikor egy város elveszíti a fővárosi rangját. Régióink 18–20. századi történetében kevés példát találni erre, Pozsony esete 1783/84-ben ebből a szempontból ritka. Az is világos azonban, hogy Pozsony esetében több egyedi, a városfejlődést erősen befolyásoló további tényező nehezíti az értelmezést (a gyorsan iparosodó Bécs közeli fekvéséből eredő elszívó hatás, a közel egyidejű türelmi rendelet következményei, az országgyűlési székhely szerepkör helyben maradása, a napóleoni háborúk korában a város kétszeri

megszállása, ill. ostroma), amelyek szintén hozzájárulhattak a város népességszámának mérséklődéséhez.

Az előadás két alapvető, de egymással összefüggő kérdésre koncentrált: érzékelhető-e társadalomtörténeti szempontból visszaesés Pozsonyban a 18. század végén, ill. ha igen, ennek dinamikája egybeesik-e olyan mértékben a kormányzások elköltöztetésével, hogy logikai összefüggést feltételezzünk közöttük. A számos lehetséges vizsgálati szempont közül a város „vonzerejét”, ennek tünetei közül a népességszámot (az „állandó népességre” vonatkozó adatok híján az anyakönyvekből rekonstruálható népesedési trendeket) és a vándorlási gyakorlatokat elemzem. Ez utóbbi során a polgárság származáshelyi megoszlásának trendjeit és – mikroszintre váltva – egyes polgárcsaládok egymást követő nemzedékeinek a magatartását is figyelembe veszem. Az így kirajzolódó kép hozzájárulhat annak az általánosabb kérdésnek a megválaszolásához, hogy milyen viszonyban állt a kormányzások átköltöztetése (mint politikai-adminisztratív döntés) és a korabeli népesség erre adott reakciója.

Tózsá-Rigó Attila

Főváros, vagy „csak” fő város? Pozsony funkcióváltásai a 16. századmásodik felében és a 17. század elején

Pozsony pozíciói a kora újkorban jelentős változásokon mentek keresztül. A határmenti regionális centrum gazdasági ereje 1526 után átmenetileg megnőtt. Buda elfoglalása után leginkább a nyugat-magyarországi városok, elsősorban Pozsony és Nagyszombat vették át a korábbi főváros gazdasági funkcióit. Pozsony geostratégiai helyzete katonai szempontból is felértékelődött, mivel a térség a Habsburg seregek kiindulási- és

utánpótlási bázisa volt. Az 1550-es évektől a 17. század végéig túlnyomórészt Pozsony volt az országgyűlések helyszíne, azonban nem itt tartották a korszak összes diétáját, azaz a város nem vált az országgyűlés állandó székhelyévé. Pozsony a Mohács utáni években rövid időn belül országos jelentőségű közigazgatási és politikai központtá vált. Az 1535. évi diétán a rendek formálisan is elismerték Pozsony pozíció-erősödését. Az ekkor meghozott törvények értelmében ugyanis Pozsony lett a királyság közigazgatási székhelye.

A pozíció-erősödés ellenére Pozsony nem volt rezidenciaváros. Nem számolhatunk folyamatos uralkodói jelenléttel. I. Ferdinánd például uralkodása során mindössze 50 hetet tartózkodott a városban. A rezidenciális városoknál kimutatható, hogy a nagy létszámú hivatalnoki kar fogyasztása jelentős hatással volt a polgárság vagyoni körülményeire. A fejedelmi udvar mellett azonban az igazgatási szervek is csak korlátozott számban voltak jelen Pozsonyban. A Magyar Királyság ügyeit intéző testületek jelentős része Bécsben, a Habsburg állam-konglomerátum valódi rezidenciavárosában székelt. A várost a Habsburg fennhatóság alá tartozó magyar területek politikai és – némi korlátozással (Béccsel megosztva) – közigazgatási fővárosának tekinthetjük.

A korszak egyik legfontosabb jellemzője volt az állam egyre növekvő hatalma. Az uralkodók és a városok között a korábbi korszakokban létrejött szövetségi kötelékek a 16–17. században jelentős mértékben átalakultak. Az állam javára bekövetkező súlyponteltolódásnak köszönhetően régi formájukban ezek a kötelékek valójában el is tűntek. A korszak elején azonban az uralkodók pénzügyi okokból még rá voltak kényszerülve arra, hogy egyezkedjenek a városokkal. Az államháztartás támogatásáért cserébe a központi hatalom a közép-európai térség

legtöbb államában egészen a 16–17. fordulójáig még nagyrészt tiszteletben tartotta a városok öngazgatási, politikai kiváltságait. A tanulmány három fő kérdést vet fel. Az elemzés célja rávilágítani arra, hogy Pozsony saját forrásaiban (leginkább a városi számadáskönyvekben) hogyan jelenik meg a város és a központi hatalom viszonya, illetve hogyan hatottak a város megváltozott pozíciói a város költségvetésére, végül a város öndefiníciós készletében mikor és milyen formában jelenik meg a főváros (Hauptstadt/ Hauptstadt) kifejezés.

A számadáskönyvekben a 16. század második felétől egyre gyakrabban jelennek meg olyan kiadási tételek, amelyekben a város a központi pénzügyigazgatási szervek, (pl. Magyar Kamara) részére bocsát jelentős összegeket rendelkezésre. Ezek az összegek számottevő mértékben terhelték a város költségvetési egyenlegét. A másik, a korszakban tipikusnak mondható kiadási tételcsoport a hadi és védelmi költségek voltak. Ezek szintén jelentős mértékben megterhelték a városháztartást. Végül a korábban említett geostratégiai helyzetből adódóan a korszakban gyakran állomásoztak seregek Pozsony előterében. Az itt kialakított katonai táborok fenntartásához szintén gyakran hozzájárult a város élelmiszer és egyéb felszerelés beszerzésével.

A város saját forrásaiban a századfordulóig nem fordul elő a „főváros” kifejezés. A központi igazgatás forrásaiban az 1630-as évektől illetik ilyen megnevezéssel Pozsonyt. Fontos kérdés, hogy mikortól mutatható ki ez a kifejezés a város saját forrásaiban.

Vesztróczy Zsolt

Magyarország időszaki politikai központja. A reformkori Pozsony Jókai Mór műveiben

Pozsony városa nemcsak Magyarország történetében játszott fontos szerepet, hanem számos író és költőt is meghihletett. Így volt ez az 1830-as években itt tanuló Jókai esetében is, aki „a pozsonyi diétát s a honatyák nemzeti pompáját mint pozsonyi diák szemével látta”, és részt vett Kossuth lapjának, az „Országgyűlési Tudósítások” másolásában is. Az akkor szerzett élményei egy életre szóló hatással voltak rá, így a reformkori Pozsony később gyakran bukkant fel a regényeiben. Az író alapvetően a reformországgyűlések időszakára koncentrált, amikor a város az ide érkező követeknek és kísérőinek köszönhetően az ország politikai központjává vált, majd a diétát követően egy vidéki kisvárossá változott vissza. Tanulmányomban a reformkori Pozsony képét kívánom bemutatni Jókai művein keresztül.

Jeney-Tóth Annamária

Kolozsvár város szerepköre a Rákóczi fejedelmek idején

Kolozsvár Erdély első városa lett a 16–17. században a kortársak szerint, az ő munkáikat idézi Bálint József Kolozsvári emlékirók című kötete előszavában. Kolozsvár városa nem lett az Erdélyi Fejedelemség székvárosa, fővárosa 1541 után, azonban nagyon gyakran pótolta azt, ha éppen Gyulafehérvár romos volt vagy elpusztították. Az, hogy mikor és milyen események kapcsán volt szükség a 17. század első felében a székváros Gyulafehérvár pótlására, az egyértelművé válik a fejedelmek és udvaruk vagy kisebb kíséretük kolozsvári benntartózkodásaiból.

I. Rákóczi György fejedelemsége alatt 16 alkalommal, míg II. Rákóczi György uralkodása alatt mindössze 6-7 alkalommal fordult meg kíséretével a városban. Mindez akkor meglepő, ha összehasonlítjuk Bethlen Gábor uralkodásával, ő ugyanis 16 év alatt 26 alkalommal időzött itt kíséretével, fogadott követeket, tartott országgyűléseket a városban. Ehhez azt is fontos megjegyezni, hogy amíg a tizenöt éves háború pusztításait követően a székváros romosan állt Bethlen Gábor fejedelemsége elején (illetve míg el nem kezdte az újjáépítést), addig a Rákócziak már egy jól működő „fővárost/székvárost” örökölték. Éppen ebből az összehasonlításból adódik, hogy mire volt alkalmas(abb) Kolozsvár, melyek voltak azok a nehézségek, melyek Gyulafehérvár város működését nehezítették, ellenben Kolozsvár városában – akár ideiglenesen – a fejedelmi hatalomnak és az udvarnak rendelkezésére álltak akár Bethlen, akár a Rákócziak idején. Emellett azt a kérdést is vizsgálom, hogy ezen előnyök megmaradtak-e az 1650-es évekre?

Az említett kortárs emlékirók mellett Kolozsvár város tanácsának jegyzőkönyvei, számadáskönyvei máig rendelkezésünkre állnak a fejedelmi parancslevelek, hiteleshelyi iratok mellett, ezen források vizsgálata jelenti a tanulmány alapját.

Mátyás-Rausch Petra

Hol legyen? Tartományi fővárosra vonatkozó elképzelések a második erdélyi Habsburg-interregnum idején (1598–1604)

A tizenöt éves háború alatt rövid ideig fennálló Habsburg uralom a kora újkori erdélyi állam történetének egyik olyan területe, amely sokáig a történeti kutatás perifériájára szorult. A rövid időtartam ellenére forrásbőség jellemzi ezt az időszakot, amely a

központi Habsburg adminisztráció és az Erdélyben felállított regionális kormányzati szervek (kormánytanács, Erdélyi Kamara) közötti élénk levelezésnek, valamint a korabeli Habsburg államigazgatást jellemző döntés – előkészítő folyamatnak köszönhető. Azt követően, hogy Erdély feletti uralmát sikerült a magyar királynak megerősítenie, hozzálátott a tartomány államigazgatásának megszervezéséhez, ebben pedig kiemelkedő szerepet szánt Erdély legjelentősebb városainak, különösen a Szász Universitas alá tartozó gazdasági központoknak, hagyományos Habsburg hűségük és gazdasági erejük okán. A döntéshozók újonnan csatolt tartomány új központját sem Gyulafehérváron, hanem az egyik szász városban képzelték el, tekintve a korábbi fejedelmi központ lakosságának lojalitásában kevésbé lehet megbízni, mint a szász polgárság elkötelezettségében. Elsőként Napragi Demeter egykori erdélyi püspök 1602-ben íródott beszámolójában jelenik meg az új tartományi főváros koncepciója, ő úgy érvelt, hogy a királyhoz hű Szébenben kellene felállítani az új kormányserveket. Erdély esetében a politikai és hadszíntéri változások nagymértékben befolyásolták a tartományi fővárosra vonatkozó koncepciót, a legnagyobb törést a Székely Mózes-féle felkelés jelentette 1603-ban. Azok a városok, köztük Kolozsvár, Beszterce, Brassó, amelyekre csak az együttműködés árnyéka vetült, egyből a lázadók közé került, így a központi kormányzat bizalma is megrendült az illető városvezetésben. A történeti események ellenére mégis a lázadó Kolozsvár lett az első központ 1604-ben, noha már 1598-ban gyanússá váltak a Habsburg-adminisztráció szemében, mert beengedték az első alkalommal visszatérő Báthory Zsigmondot.

Tanulmányomban elsőként a tartományi fővárosra vonatkozó koncepciókat, kamarai véleményeket tekinteném át, megvilágítva az azok mögött húzódó érdekeket, elgondolásokat, majd azt az utat követném végig, hogy miként lett a lázadó Kincses Város tartományi központ, hogyan tudtak együttműködni az erdélyi Habsburg kormányservekkkel, valamint utóbbiak milyen várospolitikát folytattak ebben a vészterhes időszakban.

Tóth Szilárd

Kolozsvár átalakulása Erdély politikai fővárosából tudományos fővárosává

Kolozsvár mindig is egyike volt Erdély politikai fővárosainak. A fejedelemség megszűnése után Gyulafehérvár szerepe háttérbe szorult, és Kolozsvár, illetve Nagyszében szerepe felértékelődött, annak függvényében, hogy a Habsburgok vagy a Habsburg-ellenes mozgalmak e kettő közül melyiket favorizálták. Az Erdélyi Királyi Főkormányzóságnak (Gubernium) a kiegyezés utáni megszüntetésével azonban megszűnt Kolozsvár (és bármelyik erdélyi város) politikai-adminisztratív fővárosi szerepe. Kolozsvár ekkor demográfiailag mindössze a 14. volt Magyarország vidéki városai között. A vasúthálózathoz való 1870-es csatlakozása bizonyos gazdasági fellendülés feltételeit hozta magával, azonban Békésy Károly korabeli közigazdász szavaival élve: „Hogy azonban az utóbbi évtizedekben elért öröndetes fejlődés meddig fog tartani [...] Addig tart, amíg a magyar államnak itt még elhelyezni való közintézetei lesznek.” És Kolozsvár fellendülésének a lehetősége az egyetem 1872-es (újra)alapítása volt. 1870-ben azonban még nem volt egyértelmű, hogy mikor és hol lesz megalapítva Magyarország második tudományegyeteme (komoly vetélytársai voltak ebben a városnak,

és komoly ellenzői is az egyetemalapításnak). A megalapítás után sem volt egyértelmű, hogy az egyetem véglegesen Kolozsváron marad-e, és felveheti-e a versenyt a budapesti és európai egyetemekkel. A konszolidáció után is a kolozsvári egyetemnek nagyon hányatott sorsa volt, de mindezek ellenére a város megőrizte vezető tudományos fővárosi státusát napjainkig. Tanulmányom a modern kolozsvári tudományegyetem (újra)alapításának körülményeit, az egyetemnek a város fejlődésére kifejtett hatását és Kolozsvár tudományos fővárossá való alakulását mutatja be.

Fazakas László

A fővárosi tudat kialakulása és hatása Kolozsváron a dualizmus korában

„Senki soha tán hivatalosan ki nem mondotta a száján, és semmi hivatalos írás ki nem hirdette, de Kolozsvár Erdély fővárosa száz és száz évek óta.” – írta Kós Károly utalva Kolozsvár kivételes, egyedül helyzetére. De Kolozsvár nemcsak főváros volt, hanem kincses város, szamosparti Athén, az intelligencia fellegvára és a felsorolást hosszan folytathatnánk. Ezek a társítások egy teljesen megszokott, más nyelvekben is előszeretettel használt nyelvi sémáknak felelnek meg, melyeket térkonstrukciónak nevezünk. Ez azt jelenti, hogy a földrajzi egységek „képszerűségük révén könnyedén bekapcsolhatók a hétköznapi kommunikációba, hiszen hosszabb körülírás nélkül egy-egy hely több, lényeges jellegzetességére is utalhatnak.” Vagyis a térkonstrukció a mentális kép kirajzolódásában segített.

Mindazonáltal nem mindegy, hogy ezeket milyen gyakorta használták, mennyire voltak elterjedve és milyen mértékben váltak a mindennapi kommunikáció szerves részévé. Ha ugyanis

valamit folyamatosan a pozitív (de a negatívra is érvényes) értéktartományba eső jelzőkkel illettek, akkor az idővel a köztudatba vésődött és kész tényé vált – pláne akkor, ha a befogadó közönség hajlamos volt ezeket a valóság részeként értelmezni. A 19. századi Kolozsvárral pontosan ez történt. Míg például Nagyvárad és Temesvár esetében senki nem várta el, hogy párizsi és manchesteri magasságokba emelkedjenek – ezekkel csupán a város imázsát, fejlettségét és műveltségi színvonalát próbálták valamihez hasonlítani –, addig Kolozsvárnál, főképpen az Erdély fővárosa fogalom másfajta kontextust kapott. Ezt ugyanis egy létező realitásként kezelték. Bár tény, hogy a fővárosi tudatnak volt némi alapja, hiszen Kolozsvár többször a tartomány székhelye volt, amely funkció a Magyarországgal történő unió után megszűnt. Ettől függetlenül az évtizedeken keresztül ismételtgetett szókapcsolatok, melyek nemcsak helyi szinten, hanem széleskörben ismert és használt fogalomná váltak, a legkevésbé sem koptak ki. Sőt, mélyen a kolozsvári közgondolkodásba épültek. Különösen a fővárosi tudat kapott nagy hangsúlyt, ami a dualizmus kori Kolozsvár számára egyszerre jelentett terhet és ösztönzést. De leginkább egy örökös megfelelési kényszert, mely gyakorlatilag a városi élet minden területére kiterjedt.

Flóra Ágnes

Hangyás-berek – Sétatér. Egy reprezentációs tér Erdély fővárosában az újkori Kolozsváron

1837-ben, egyéves távollét után, az erdélyi főkormánysszék visszaköltözött Kolozsvárra, s hogy a város ennek emléket állítson és a kormánysszék iránt tiszteletet gyakoroljon, minden rendű és rangú közönsége kényelmére és időtöltésére szolgáló

mulató, sétáló és szekerező hely alakítását határozta el. A Sétatér kialakításának ötlete, természetesen ennél hosszabbra nyúlik vissza, és számos hasonlóságot mutat a pesti Liget történetével. A 19. század elején a Hangyás-berek, vagy Elbaszigetnek (ez az elnevezés önmagában is érdekes) is nevezett vizes, mocsaras területre kacsavadászatra jártak a kolozsváriak, s hogy a vadászat kellemes időtöltésként is szolgáljon, már 1798-ban felmerült a városi tanácsban, hogy ott a szabadidő eltöltésére alkalmas helyet alakítsanak ki. Mivel előrelépés az ügyben nem született, 1819-ben egy szücsmester bérleti szerződést kötött a Hangyás-berekre, hogy ott sört, méhsört, égetett szeszt áruljon. 1827-ben a Jóltevő Asszonyi Egyesület szintén bérlőként jelentette be igényét, hogy ott sétáló helyet alakítson ki, s ettől kezdve már a Sétatér tervszerű megvalósítása csak idő és lehetőség kérdése volt.

A Sétatér történetét bemutató mindmáig legteljesebb történeti munka 1886-ban íródott és Kőváry László jegyezte. Mára ez a munka forrásértékű, ugyanis Kőváry munkája olyan, mint egy jelentés, számos olyan részlettel, amit mint szemtanú vagy közvetlen érintett saját maga tapasztalt. Jakab Elek monumentális városmonográfiájában néhány adalékkal egészíti ki Kőváry adatait, a forrásokat a kor szokása szerint, csak nagyvonalúan jelölve. Úgy gondolom, hogy a Sétatér története részleteiben mindmáig egy izgalmas foltja a város reform-, majd dualizmus kori kutatásának, és időnként érdemes visszatérni hozzá.

Tanulmányomban a párhuzamokra szeretnék rávilágítani a pesti (fővárosi) Liget és a kolozsvári (erdélyi főváros) Sétatér között, ugyanakkor a kolozsvári levéltárban őrzött iratokon keresztül bemutatni, illetve reflektálni arra, hogyan befolyásolja egy kormány szerv működése a város arculatát és hogyan válik egy közterület-rendezés reprezentációs eszközzé.

Erdősi Péter

A gyulafehérvári fejedelmi székhely jezsuita szemmel a Báthory-korban

Az uralkodói székhelyek központi funkcióinak történeti elemzéséhez lényeges hozzájárulást jelent, hogy felekezetek, vallási csoportok, intézmények miként és miféle céllal képviseltetik magukat bennük, hogyan profitálnak a hatalom, a kormányzat e csomópontjának közelségéből, milyen szerepet vállalnak ott. A tanulmány ezt a problémát a 16. század végi Gyulafehérvárnak, mint az Erdélyi Fejedelemség kormányzati központjának, az udvar stabil székhelyének példáján vizsgálja, a jezsuita rend ott létesített rezidenciája felől szemléli. A jezsuiták erdélyi missziója a Báthory István, majd Kristóf és Zsigmond által támogatott rekatolizációs stratégiáin belül vajon miféle szerepet szánt az udvarnak és a székhelyeül szolgáló városnak? Ennek megértését szolgálják a jezsuita iratanyagban (1580–1606) a gyulafehérvári udvarba helyezett rendtagok létszámára, személyes kvalitásaira, tevékenységére vonatkozó adatok. A tanulmány rámutat arra, hogy míg Gyulafehérváron a hatalmi, kormányzati centrum közvetlen közelsége, a politikai információkhoz való hozzáférés és Báthory Zsigmond nevelése indokolta jelenlétüket, az oktatásnak, a rend arculatát meghatározó tevékenységnek a gyulafehérvárinál sokkal jelentősebb központját Kolozsváron hozták létre egy kollégium keretei között. Gyulafehérváron ugyanakkor nem csupán a politikai rendszer hétköznapijainak voltak tanúi, hanem annak mélyebb összefüggéseivel is szembesültek, többek között azzal, hogy amennyiben a középkori erdélyi püspökség egykori székhelyén a reformációval a kincstárhoz csatolt birtokokat visszakapnák a katolikusok, az kikezdené az udvar fenntartásának

gazdasági alapjait. Leveleikben nemcsak a gyulafehérvári munkaterepükhöz fűzött terveik, reményeik mérhetők fel, hanem azok korlátai is kitapinthatók. A fenti kérdések mentén tárgyalt megfigyeléseik, tapasztalataik hozzájárulnak az udvar és a székhelyeül szolgáló város jellegének, adottságainak felméréséhez.

Fejér Tamás

Hatalmi elit és házbirtoklás Gyulafehérváron a 16. század második felében

Az Erdélyi Fejedelemség székhelyeként Gyulafehérvár a fejedelmi udvar, valamint a kormányzati szerveket és hivatalokat működtető, eltérő státusú személyek életének a színterévé vált, amely döntően befolyásolta a lakosság társadalmi összetételét és a település ingatlantulajdonosainak körét. Különösen érvényes ez a legértékesebb – esetenként reprezentációs célokra is alkalmas – lakóházakat magában foglaló várnegyed, azaz a székváros falakon belüli részének társadalmára. Tanulmányomban a várnegyed főterének déli oldalán található prépostság épületétől a vár délkeleti sarkában fekvő fejedelmi fegyvertárhoz vezető Kender utca déli – a városfal közvetlen szomszédságában húzódó – házsorát és lakóit mutatom be a 16. század közepétől a 17. század elejéig. A háztulajdonosok között ott találjuk a tragikus életű humanistát, Gyulai Pál főkamarást, a lengyel Sboricky Dawidot, János Zsigmond konyhamesterét, Báthory István tanácsurat és váradi főkapitányt, Bánffy György tanácsurat, Kovacsóczy Farkas kancellár testvérét, János udvari familiárist, Sibrik Gáspárt, a fejedelmi testőrség kapitányát stb., továbbá ugyanitt feküdt Szeben város háza, a küllői főesperesség rezidenciája és talán a házsor legfontosabb épülete, a

Kendervárnak nevezett fejedelmi fegyvertár is. Látható tehát, hogy a Kender utca déli házsorának több épületét a korszak politikai és katonai vezetőrétegének jelentős személyiségei birtokolták, ugyanakkor itt található az armamentarium is, melyben előbb kézi tűzfegyvereket gyártottak, majd ágyúkat is öntöttek, kulcsfontosságú szerepet töltve be az ország fegyverszükségeiteinek kielégítésében.

Pilkhoffer Mónika

Városépítészet Bécsben és Budapesten a dualizmus korában. Mintakövetés és rivalizálás

A tanulmány Bécs és Budapest dualizmus kori városépítészetét vizsgálja abból a szempontból, hogy milyen területeken szolgált Bécs Budapest számára követendő mintaként, illetve a magyar főváros kiépítésében meghatározó szerepet játszó utolérési vágy milyen területeken vezetett esetleg még a császárvárost is túlszárnyaló eredményekhez.

Az összehasonlítás alapját a városrendezés témája adja, amely során a városrendezési tervpályázatokon túl vizsgálom a korszakbeli építési szabályrendeletek, a városépítéssel foglalkozó szakemberek (Otto Wagner, Camillo Sitte, Pálóczi Antal), intézmények (Stadterweiterungs Comission, Fővárosi Közmunkák Tanácsa) valamint a polgármesterek szerepét. Ezt követően áttérek a fővárosok fejlődését befolyásoló tényezőkre: a reprezentáció, a központi funkciók, a jogállás (székesfőváros), a modernizáció (közművek, tömegközlekedés kiépülése), valamint a népességszám gyors növekedésével összefüggésben a lakhatás kérdéseire. A hasonlóságok mellett a közigazgatási terület változása (városfalak lebontása, elővárosok beolvasztása), a Ring és a Nagykörút, vagy a szuburbanizáció, az építkezések szociális

szempontjai esetében az eltérések és a különbségek is előtérbe kerülnek. Emellett figyelmet fordítok a századforduló építészeinek képzettségére és stíluspreferenciáira, a premodern illetve a nemzeti stílus híveinek véleménykülönbségére. A lakóépület-állományban bekövetkező mennyiségi változásokat (a lakóépületek száma), a városkép alakulását (lakóházak magassága), a települések városiasságát (építőanyagok), valamint az épülettípusokat (a bérház, a villa, a polgárház) a művészettörténeti/építészettörténeti, valamint az urbanizáció történeti/életmódtörténeti szakirodalma mellett a népszámlálások statisztikai adataira támaszkodva igyekszem tárgyalni.

Anka László

Arisztokrata paloták építése a budai Duna-parton a boldog békeidők korában

Arisztokratának lenni mindig is egyet jelentett a reprezentációval. Ennek számos megjelenési formája közé tartozott a főnemesi életmódnak megfelelő lakhely, rezidencia kiválasztása, építése, amely külső megjelenésével, méretével, bekerülési költségével, belső enteriőrjével kifejezte az adott família mítoszokkal övezett származását, gazdagságát, befolyását, mint reprezentációs fórum. Az 1867-es kiegyezés egyszerre jelentett új politikai és társadalmi változásokat, illetve gazdasági és kulturális fellendülést. Egyúttal jelentette azt is, hogy Ferenc József a királyi koronázás után gyakrabban fogja a Magyar Királyságban és Pest-Budán, Budapesten tartani az udvarát, amely jó reprezentációs lehetőség a magyar arisztokrácia számára. Ebből a kontextusból kerekedett az az igény, hogy azok a főúri családok (Andrássy, Lipthay, Széchenyi, Zichy), akiknek nem volt a fővárosban állandó

otthonuk, de vagyonuk alapján megengedhették maguknak, hogy itt építkezzenek, több palotát emeltek a Várhegy Duna-parti lába előtt.

Tanulmányomban, arra teszek kísérletet, hogy bemutassam, milyen építési szabályozás mentén, milyen gazdasági háttérrel és beruházási szándékkal, mikor épületek fel az itteni főnemesi paloták, illetve a korabeli sajtó és közvélemény hogyan fogadta, hogy az úgynevezett pesti mágnásnegyed után a főváros egy másik pontján egy újabb arisztokrata palota-tömb alakul ki, amely meghatározza a város és a Duna-part látképét és reflektál a korszak városfejlesztési koncepciójára, valamint az éppen uralkodó építészeti korstílusra.

Schwarzpölder Ádám

A Szent György tér átalakításának tervei 1895–1900 között

Közismert módon az 1867-es kiegyezés utáni magyar kormányok nagy hangsúlyt fektettek arra, hogy Budapest az Osztrák–Magyar Monarchiában Béccsel minimum egyenrangú főváros, hatalmi központ legyen. Ezért (is) számos nagy volumenű, presztízsszempontról kiemelten fontos állami beruházás indult meg a korszakban – a királyi palota bővítésétől új minisztériumi épületek emelésén keresztül az Országházig. Az is közismert, hogy az 1896-os millenniumi ünnepek újabb lendületet adtak a beruházásoknak.

Arról azonban már a dualista korszakkal foglalkozó kutatók közül is kevesen tudnak, hogy a Bánffy-kormányra (1895–1899), illetve a Fővárosi Közmunkák Tanácsára jellemző építkezési láz hevében komoly tervek születtek a Szent György tér arculatának átalakítására is, melyeknek központi eleme a Sándor-palota jelentős átalakítása, vagy akár elbontása lett volna. A térre ugyanis

fontos állami reprezentációs szerep hárult, innen lehetett bejutni az új, pompás királyi palotába, melynek közvetlen szomszédságában volt a miniszterelnök hivatala és rezidenciája, itt állt a Honvédelmi Minisztérium, illetve Habsburg József főherceg palotája (melynek jelentős bővítése előkészítési szakaszban volt).

A Királyi Vár Építési Bizottság, a Fővárosi Közmunkák Tanácsa, valamint a Miniszterelnökség is készített terveket a Szent György tér keleti felének átalakítására, fontos funkciójának betöltéséhez ugyanis mindhárom fórum alkalmatlannak találta (például az udvari bálók alkalmával egyszerűen nem fértek el a hintók). Abban is konszenzus volt, hogy a királyi palota, a HM és a tervezett új József főhercegi palota gyűrűjébe nem illik a klasszicista Sándor-palota, ezért a Miniszterelnökségnek új, díszesebb épületet szántak, amely azonban nem homályosítja el a királyi palotát. A Királyi Vár Építési Bizottság egyenesen azt javasolta, hogy a Várszínház és a hozzá kapcsolódó épületet (melyet a közös hadsereg használt) fel kell vásárolni, azokat és a Sándor-palotát is elbontani, és egy teljesen új Miniszterelnökséget kellene építeni. Bánffy Dezső kormányfőnek tetszett ugyan a terv, Ferenc József nem járult hozzá, így végül a Miniszterelnökség tervezete „csak” a Várszínházat kebelezte volna be, az épült volna össze a Sándor-palotával.

A témával kapcsolatos forrásokat az MNL OL-ben a Miniszterelnökség levéltára őrzi. Az előadás során a Szent György tér átalakítására született 3–4 elképzelést mutatom be, illetve természetesen annak a hátterét, hogy végül miért nem került megvalósításra ezen tervek egyike sem.

Bödök Gergely

Megszállt főváros. Atrocitások és mindennapi élet Budapesten a román megszállás (1919. augusztus 3. – november 14.) időszakában

Budapest történetében általában kevés szó esik az 1919. augusztus – november 14-ike közötti, négy és fél hónapos, román megszállás időszakról, holott ebben az időszakban nemcsak a magyar fővárosban, de az ország tekintélyes részén is (a Dél-Dunántúlt leszámítva) a román hadsereg irányította a politikai és katonai közigazgatást, és ellenőrizte a postát és a sajtót. Az elfoglalt területek „megtisztítása” mellett a megszállók rögtön elkezdték a fellelhető javaknak, mindenekelőtt a gabonatermésnek, az állatállománynak, a közlekedési eszközöknek, vasúti járműveknek, de még egyes gyárak komplett gyártósorainak és gépparkjának a szisztematikus összegyűjtését és vagonokban való Romániába szállítását. Ezeket háborús jóvátétel címén kobozták el, vagy csapataik ellátására hivatkoztak

Budapesten nemcsak a román városparancsnokság, de a Tábournoki Bizottság delegáltjai és különböző missziók is megjelentek, akik között mindennaposak voltak a román intézkedések miatti konfliktusok. A román királyi hadsereg Magyarországon állomásozó csapataihoz köthető atrocitásokról, deportálásokról, rekvirálásokról és gyilkosságokról mostanra egyre többet tudunk. A kijárási tilalom bevezetése, a cenzúra és a román hadsereg erőszakos megnyilvánulásai számos esetben a lakosság ellenállásába ütköztek, így több helyen is összetűzésekre került sor a megszálló alakulatok és a polgári lakosság között.

Ignác Károly

Budapest környéke mint speciális terület kialakulásának fejleményei az I. világháború alatt és után (1917–1922)

Budapest és környéke kapcsolatának, illetve egyesítésének története összességében jól feldolgozott, de az első világháború időszaka mégis egyfajta fehér foltnak számít, amelyet az összefoglalókban és leírásokban legtöbbször átugranak, vagy elintézik azzal, hogy a háború alatt háttérbe szorult a becsatolás kérdése. Ezzel szemben a tanulmányomban amellett érvelek, hogy a világháború második felében éppen, hogy egy újabb területen valósult meg Budapest és környékének egységes(ebb) kezelése: a közfeladattá váló lakossági élelmezésben.

A 19. és 20. század fordulóján Budapest környékének gyors fejlődésére jó ideig nem tudott, illetve nem akart érdemben reagálni a fővárosi és az országos politikai vezetés, az adminisztratív és közigazgatási szervezet nem tartott lépést a gazdasági és társadalmi folyamatokkal. A világháború azonban megmutatta, hogy Budapest mellett immár a környék helyzete, hangulata is országos jelentőségű ügy. Így került sor háborús hátsország egyik központi kérdése, a közélelmezés területén már a háború végén erőteljes centralizációra, és annak kapcsán egy új adminisztratív egység, a széles értelemben vett Budapest környéke meghatározására. És e területen egy új testületet, a Budapesti Környék Közellátási Bizottságának irányításával igyekeztek a fővárosival megegyező ellátást biztosítani.

A tanulmányomban ezt a folyamatot mutatom be, kitérve a háborút követő átmeneti időszak alatti folytonosságra és változásra is. És arra is, hogy a vizsgált időszak tapasztalatai milyen szerepet játszhattak abban a felismerésben, hogy a főváros környéke egy olyan speciális terület, amely igazgatási

szempontból is külön figyelmet, és részben a fővárosihoz hasonló kezelést igényel – ha maga Nagy-Budapest politikai és gazdasági okokból nem is jöhetett létre a két világháború közötti időszakban.

Lugosi András

"Budapest, Magyarország fővárosa": a nagyvárosi és a fővárosi szerepkörök textuális, képi és tárgyi reprezentációi a dualizmus korában

A modernkori fővárosi funkciókat elemző nemzetközi szakirodalom egyik legizgalmasabb része az, amikor a metropoliszok és a fővárosok szerepköreit kísérlék meg szétválasztani, illetve amikor a modern fővárosok típusait próbálják megkülönböztetni. Ezek a belátások a magyar főváros egyesítését is keresztül vivő elit Budapest politikájának értékelése szempontjából is nagyon hasznosak, amennyiben egyrészt rávilágítanak arra, hogy a fővárosi szerepkörök részét képezi a fővároson keresztül az adott országba irányuló idegenforgalom fejlesztését kitűző politika is. Másrészt arra is, hogy a fővárosi turizmus fejlesztésének meghatározó, és mint az előadás végén látni fogjuk, annak eredményességét komoly mértékben korlátozó tényezője volt, hogy nemzeti fővárosunk egy birodalmi főváros által háttérbe szorítva próbált meg kitörni a turizmus nemzetközi piacára.

Az előadás forrásbázisát a Székesfővárosi Tanács Idegenforgalmi Bizottságának különcsomója, a Székesfővárosi Statisztikai Hivatal által publikált idegenforgalmi statisztikák, valamint Kőrösy József és Thirring Gusztáv Budapestről írott azon munkái, amelyek Budapestet turisztikai szempontból igyekeznek bemutatni. Elemzésünk kiterjed majd a millenniumi kiállítás és a párizsi

világkiállítás Budapest pavilonjainak elemzésére is. Mind a két statisztikai hivatali igazgató munkáit, mind a pavilonok összeállítását abból a szempontból vesszük górcső alá, hogy rekonstruáljuk az idegenforgalom fejlesztéséhez hozzájárulni kívánó korabeli szereplők fejében lévő Budapest képet. Vizsgálódásunkat az vezérli, hogy tisztázzuk, a komplex fővárosi élet mely mozzanatait, dimenzióit tartották bemutatásra méltónak, és alkalmasnak arra, hogy ráirányítva a nemzetközi figyelmet a modern Magyarország és fővárosa megismertetését és népszerűsítését mozdítsák elő, nem beszélve az idegenforgalom fejlesztésén keresztül elérhető nemzetgazdasági haszonról.

Az előadás lezárásában a budapesti és a bécsi idegenforgalmi statisztikai adatok összehasonlító elemzése révén megkísérlünk arra is választ adni, hogy a fővárosi turizmusfejlesztés ezen korai korszakának eredményei miért voltak szerények, de talán eredménytelenségről sem túlzás beszélni.

Előadók

Dr. Anka László, tudományos munkatárs, VERITAS
Történetkutató Intézet és Levéltár

Dr. Bődök Gergely, történész

Dr. Erdősi Péter, egy. adjunktus, ELTE BTK Atelier
Interdiszciplináris Történeti Tanszék

Dr. Fazakas László, történész, szerkesztő, BBC History

Dr. Fejér Tamás, tudományos munkatárs, Erdélyi Múzeum-
Egyesület, Jakó Zsigmond Kutatóintézet (Kolozsvár)

Dr. Flóra Ágnes, főlevéltáros, Román Nemzeti Levéltár Kolozs
megyei Levéltára

Dr. G. Etényi Nóra, egyetemi docens, ELTE BTK Kora Újkori
Történeti Tanszék

Dr. Gál Judit, tudományos segédmunkatárs (fiatal kutató), BTK
TTI

Dr. Géra Eleonóra, egyetemi docens, ELTE BTK
Művelődéstörténeti Tanszék

Horváth Péter, történész-muzeológus, Óbudai Múzeum

Dr. Ignác Károly, tudományos munkatárs, Politikatörténeti
Intézet

Dr. Jeney-Tóth Annamária, egyetemi docens, DE BTK
Közép- és Koraújkori Magyar és Segédtudományi Tanszék

Dr. Kálnoki-Gyöngyössy Márton, egyetemi docens, ELTE
BTK Történelem Segéd tudományai Tanszék

Dr. Kenyeres István, főigazgató, Budapest Főváros Levéltára

Dr. Lovaš Eldina, posztdoktor kutató, Horvát
Történettudományi Intézet Szlavóniát, Szerémséget és Baranyát
Kutató Kirendeltsége

Lugosi András, várostörténész, független kutató

Dr. Manhercz Orsolya, egyetemi adjunktus, ELTE BTK Új- és
Jelenkori Magyar Történeti Tanszék

Dr. Mátyás-Rausch Petra, tudományos munkatárs, BTK TTI

Univ. Prof. Dr. Opll, Ferdinand, Universität Wien Institut für
Geschichte

Dr. Pálffy Géza, tudományos tanácsadó, BTK TTI

Dr. Pilkhoffer Mónika, egyetemi docens, PTE BTK
Modernkori Történeti Tanszék

Dr. Ribi András, tudományos munkatárs, HUN-REN–PTE–
ELTE Középkori Magyar Egyházi Archontológia 1000–1387
Kutatócsoport

Dr. Varga Szabolcs, tudományos főmunkatárs, BTK TTI

Dr. Schwarczwölder Ádám, tudományos munkatárs,
VERITAS Történetkutató Intézet és Levéltár

Dr. Szende Katalin, egyetemi tanár, CEU Department of
Medieval Studies

Dr. Ternovácz Bálint, főlevéltáros, Budapest Főváros Levéltára

Dr. Tóth Árpád, egyetemi docens, Miskolci Egyetem,
Történettudományi Intézet

Dr. Tóth Szilárd, egyetemi docens, Babeş-Bolyai
Tudományegyetem, Történelem és Filozófia Kar, Magyar
Történeti Intézet

Dr. Tózsa-Rigó Attila, egyetemi docens, Debreceni Egyetem

Dr. Vesztróczy Zsolt, főkönyvtáros, OSZK

Zsoldos Attila, kutatóprofesszor, BTK TTI

Levezető elnökök

Dr. Czoch Gábor, egyetemi docens, ELTE BTK Atelier
Interdiszciplináris Történeti Tanszék

Dr. Kenyeres István, főigazgató, Budapest Főváros Levéltára

Dr. Németh István, főlevéltáros, Magyar Nemzeti Levéltár

Dr. Oborni Teréz, tudományos főmunkatárs, BTK TTI

Dr. Simon Katalin főlevéltáros, Budapest Főváros Levéltára

